

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Θ. ΜΠΕΛΛΟΣ
ΤΟ ΑΓΡΟΚΤΗΜΑ (ΤΣΙΦΛΙΚΙ) ΤΟΥ ΓΙΔΑ.
ΜΙΑ ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΣΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ

Η υποταγή της Κεντρικής Μακεδονίας από τους Τούρκους τον 14^ο αιώνα, οφείλονταν περισσότερο στο Γαζή Εβρενός μπέη και τους άτακτους πολεμιστές του, παρά στις προσπάθειες των τακτικών τουρκικών στρατευμάτων. Έτσι, ο Σουλτάνος μη μπορώντας να αφαιρέσει τη γη, που οι πολεμιστές του Γαζή Εβρενός κατέλαβαν, τη δώρισε στο Γαζή Εβρενός ο οποίος με τη σειρά του την αφιέρωσε στο Θεό (βακούφι).

Οι ιδιοκτήτες τμημάτων του βακουφιού και εφ' όσον στα όρια της ιδιοκτησίας τους υπήρχαν κτίρια, οπωροφόρα δένδρα, αμπέλια, θα κατέβαλαν στο βακούφι ένα ετήσιο μίσθωμα (Μουκαταά). Τα έσοδα από τα κτήματα του βακουφιού θα δίνονταν σε ορισμένα θρησκευτικά και κοινωφελή ιδρύματα που είχε κτίσει ο ίδιος ο Γαζής Εβρενός στα Γιαννιτσά, στις Σέρρες και στην Κομοτηνή¹.

Τα χωριά του βακουφιού του Γαζή Εβρενός στην περιοχή Θεσσαλονίκης απλώνονταν σε μια τεράστια έκταση 1.200 τετραγωνικών χιλιομέτρων. Στα χωριά αυτά ζούσαν οι απόγονοι του Γαζή Εβρενός αλλά και πολλοί ντόπιοι Έλληνες χριστιανοί. Το 1488-1489 οι χριστιανοί κάτοικοι του βακουφιού του Γαζή Εβρενός δεν πρέπει να ξεπερνούσαν κατά πολύ τους χίλιους².

Παρά την κατάκτηση της περιοχής από τους Τούρκους, τα χωριά και η γη παράμεινε στους Έλληνες ιδιοκτήτες, οι οποίοι εκτός των άλλων προσπαθούσαν να αντεπεξέλθουν και στις βαριές φορολογίες του κατακτητή. Οι κάτοικοι των χωριών του βακουφιού, χριστιανοί και μουσουλμάνοι ζούσαν στην αρχή σε συνθήκες σχετικά καλύτερες από ότι σε άλλες περιοχές. Παρά το ότι κατέβαλαν τους ίδιους φόρους με τους υπόλοιπους Έλληνες δεν υπήρχε συχνά εναλλαγή των τιμαριούχων και οι καταπιέσεις πρέπει να ήταν λιγότερες³.

---

¹ Βασίλη Δημητριάδη, *Φορολογικές κατηγορίες των χωριών της Θεσσαλονίκης κατά την Τουρκοκρατία*. Ανάτυπον εκ του Κ' τόμου των «Μακεδονικών», Θεσσαλονίκη 1980 σ. 407.

² Οπ., σ. 408.

³ Οπ., σ. 408.

Οι περιηγητές που πέρασαν από την πεδιάδα της Θεσσαλονίκης κατά τον 18^ο αιώνα τη βρίσκουν σχετικά αραιοκατοικημένη. Ο Paul Loukas που πέρασε το 1714 αναφέρει, πως οι κάτοικοι των χωριών απόφευγαν την καλλιέργεια της γης και προτιμούσαν την έντιμη πενία. Ήξεραν, πως αν αύξανε το εισόδημά τους θα αύξαναν και οι φόροι των Τούρκων⁴.

Από τις αρχές του 18^{ου} αιώνα, ο πληθυσμός στα χωριά του βακουφιού αρχίζει να μειώνεται. Οι λόγοι που προκάλεσαν τη μείωση ήταν πολλοί. Οι διάφοροι έκτακτοι φόροι που από το τέλος του 17^{ου} αιώνα γίνονταν όλο και περισσότεροι, η απληστία των Τούρκων εισπρακτόρων, οι καταπιέσεις των χωρικών από τα άτακτα τουρκικά στρατεύματα που συχνά περνούσαν τον κάμπο του Ρουμλουκιού καθώς επίσης και οι λεηλασίες και σφαγές των κατοίκων από τα διάφορα ληστρικά σώματα, που λυμαίνονταν την περιοχή.

Για την αντιμετώπιση των βαριών φόρων, συχνά οι χωρικοί κατέφευγαν σε δάνεια από δανειστές και τοκογλύφους της Θεσσαλονίκης, αλλά και από το ίδιο το βακούφι. Μη μπορώντας να ανταπεξέλθουν στους κρατικούς φόρους και να εξοφλήσουν τα δάνεια το επιτόκιο των οποίων έφθανε και το 66% ετησίως, ή εγκατέλειπαν τα χωριά τους ή τα εκχωρούσαν στους δανειστές και τοκογλύφους ή σε όποιον έδινε τα περισσότερα⁵. Με τον τρόπο αυτό πολλά χωριά μετατράπηκαν σε τσιφλίκια. Το τσιφλίκι σαν θεσμός εμφανίσθηκε στον 17^ο αιώνα και αναπτύχθηκε κατά τον 19^ο αιώνα⁶.

Μια πρώτη αναφορά για τα χωριά του βακουφιού του Γαζή Εβρενός, μας δίνει ο Βασίλης Δημητριάδης, βασισμένη στο οθωμανικό κτηματολόγιο που διασώζεται στο Ιστορικό Αρχείο Μακεδονίας. Η καταγραφή των 51 χωριών του βακουφιού έγινε με βάση των τουρκική καταγραφή του 1771 και στην οποία καταγράφονται 48 τσιφλίκια και μόνο τρία ελεύθερα χωριά. Ο Γιδάς ήταν τσιφλίκι και είναι καταγραμμένος ως «Gidahor» Γκινταχόρ, οι δε κάτοικοί του έπρεπε να πληρώσουν ετήσιο φόρο 1.900 άσπρα. Ο συγκεκριμένος φόρος αφορούσε κάθε ενήλικο και ικανό άνδρα που κατέβαλε ετησίως 25 άσπρα⁷. Επομένως, το 1771 οι ενήλικες άνδρες του Γιδά ήταν 76, ενώ ο πληθυσμός του οικισμού πρέπει να πλησίαζε τους 400 κατοίκους.

---

⁴ Οπ., σ. 411.

⁵ Οπ., σ. 434.

⁶ Κώστας Βεργόπουλος, *Το αγροτικό ζήτημα στην Ελλάδα*, Παρίσι 1974, σ. 43

⁷ Δημητριάδης, οπ., σ. 411.

Αμέσως μετά το «Gidahor» υπάρχει μια εγγραφή στον κατάλογο που αναφέρει «Μοναχοί του Gidahor» οι οποίοι αφού πλήρωναν 840 άσπρα πρέπει να ήταν 34 άνδρες. Στον κατάλογο παραλείπεται το χωριό Καψοχώρι και επειδή την εποχή εκείνη ο επίσκοπος Καμπανίας Θεόφιλος (ήταν επίσκοπος από το 1749 ως το 1795 που πέθανε) διατηρούσε στο Καψοχώρι ησυχαστήριο δεν αποκλείεται η καταγραφή «Μοναχοί Gidahor» να αφορά το ησυχαστήριο της Καψόχωρας, η το τσιφλίκι του Καψοχωρίου⁸. Πάντως, πρόκειται για ξεχωριστό τσιφλίκι εκτός των ορίων του τσιφλικιού του Γιδά.

ΤΟ ΤΣΙΦΛΙΚΙ ΤΟΥ ΓΚΙΝΤΑΧΟΡ (ΓΙΔΑ) ΣΤΑ ΕΤΗ 1875-1912

Στο Ιστορικό Αρχείο Μακεδονίας διασώζεται και το κτηματολόγιο του τσιφλικιού του Γκινταχόρ (Γιδάς) το οποίο αναφέρεται στα έτη 1875-1912⁹. Σύμφωνα με τα στοιχεία του κτηματολογίου, το τσιφλίκι του Γκινταχόρ¹⁰, όπως καταγράφεται στο τουρκικό κτηματολόγιο ήταν έκτασης 15.434 τουρκικών στρεμμάτων, δηλαδή 19.328 ελληνικών στρεμμάτων. Συνόρευε με τα τσιφλίκια του Καψοχωρίου, του Νεοχωρόπουλου, του Παλαιοχωρίου, του Νεοχωρίου, του Σχοινά, του «Ρεσάτ» μάλλον εννοεί τη Ρέσιανη το σημερινό Βρυσάκι και αυτό του «Καντιφέ», μάλλον του Καταφυγίου.

Ιδιοκτήτης του τσιφλικιού του Γιδά ήταν από το 1875 ο Μεχμέτ Σεφίκ πασάς γιος του Αχμέτ Τεβφίκ μπέη, ο οποίος με κάθε επιφύλαξη μπορεί να θεωρηθεί ιδιοκτήτης του τσιφλικιού του Γιδά πριν το 1875. Ο Μεχμέτ Σεφίκ πασάς, που ήταν απόγονος του Γαζή Εβρενός¹¹, διέμενε στη Θεσσαλονίκη και ανήκε στις αριστοκρατικές οικογένειες της πόλης. Εξελέγη μάλιστα το 1875 και μέλος του Γενικού Διοικητικού Συμβουλίου των δικαστηρίων της Θεσσαλονίκης¹².

---

⁸ Γεώργιος Α. Στογιόγλου, *Ιστορία επισκοπών Μακεδονίας, Θεόφιλος Παπαφίλης Επίσκοπος Καμπανίας*, Θεσσαλονίκη 1992, σ.σ 68, 69

⁹ Τα έγγραφα του κτηματολογίου του Γιδά, υπάρχουν στο τεφτέρι Γ/10 Γιοκλαμά με ημερομηνία σύνταξης την 20^η Ιουνίου 1875. στις 31 Μαΐου 1993 ο γράφων παρέλαβε τα οθωμανικά έγγραφα τα οποία μεταφράστηκαν ύστερα από την οικονομική συνδρομή του Δήμου Αλεξάνδρειας. Τα πρώτα στοιχεία του κτηματολογίου δημοσιεύθηκαν στην επετειακή έκδοση του Δήμου Αλεξάνδρειας, *Αλεξάνδρεια, Σιδηρόδρομος και πόλη 1894-1994*, Αλεξάνδρεια 1944 σ.σ. 36-43, 79-85.

¹⁰ Με την ίδια γραφή «Γκινταχόρ» εντόπισε το Γιδά και ο Βασίλης Δημητριάδης στην καταγραφή του 1771.

¹¹ *Φάρος της Μακεδονίας*, 17 Αυγ. 1883 αρ. φ. 793.

¹² *Ερμής*, 3 Μαΐου 1875 αρ. φ. 7.

Τα έγγραφα του κτηματολογίου χωρίζονται σε δύο ξεχωριστές ομάδες εγγράφων. Η πρώτη αποτελείται από τέσσερα έγγραφα όπου σε 112 εγγραφές είναι καταγραμμένα όλα τα ακίνητα του τσιφλικιού. Στις δεκαεννιά διευκρινιστικές στήλες των εγγράφων εκτός από το είδος του ακινήτου, την περιγραφή των ορίων του, την έκτασή του, τον κάτοχο του τίτλου, την αξία του και άλλα, υπάρχει και μια στήλη, όπου έπρεπε να καταγράφεται και το ετήσιο ενοίκιο του ακινήτου, που ο ιδιοκτήτης του έπρεπε να καταβάλει στο βακούφι του Γαζή Εβρενός. Η στήλη όμως δεν περιέχει κάποιο χρηματικό ποσό ενδεικτικό για το ύψος του «μουκατά» που θα κατέβαλε στο βακούφι του Γαζή Εβρενός ο Μεχμέτ Σεφίκ πασάς. Η δεύτερη σειρά εγγράφων περιέχει και τους 164 τίτλους ιδιοκτησίας του εσωτερικού του τσιφλικιού 112 τίτλοι ακινήτων και 57 τίτλοι ιδιοκτησίας γης. Συντάχθηκε το 1898 για να καταγράψει τις ιδιοκτησιακές μεταβολές που προήλθαν ύστερα από το θάνατο του Μεχμέτ Σεφίκ. Στην πρώτη σειρά των τίτλων ιδιοκτησίας και στην πρώτη εγγραφή βρίσκεται καταγραμμένο το κονάκι του Μεχμέτ Σεφίκ. Περιγράφεται ως εξής: «Μεγάλο κονάκι και κατάστημα προϊόντων (δημητριακών καρπών), δωμάτια των σέκμπαν¹³ και στάβλος». Τα ανωτέρω κτίρια συνόρευαν από τις δυο πλευρές με δρόμους και από τις άλλες δύο με ιδιοκτησίες του Μεχμέτ Σεφίκ. Τα κτίρια αυτά καταλάμβαναν έκταση τριών τουρκικών στρεμμάτων και η αξία τους υπολογίσθηκε κατά προσέγγιση σε 45.000 γρόσια.

Στη δεύτερη εγγραφή υπάρχει ένα βαφείο και δίπλα του ένα κατάστημα πώλησης φαρμάκων και μύρων, κοινώς αχτάρικο, αξίας 12.000 γροσίων. Στην τρίτη, ένας μεγάλος αχυρώνας με μάνδρα, χαγιάτι και αλώνι έκτασης δύο στρεμμάτων και αξίας 5.300 γροσίων. Στην τέταρτη εγγραφή καταγράφεται ένα δεύτερο κονάκι σαφώς μικρότερο του πρώτου, με κήπο αλλά μια δυσανάγνωστη λέξη δεν μας επιτρέπει να γνωρίσουμε το είδος καλλιέργειάς του. Η έκταση του τέταρτου τίτλου ιδιοκτησίας ήταν ένα στέμμα και αξίας 7.500 γροσίων.

Στους υπ. αρ. 15, 22 και 54 τίτλους ιδιοκτησίας καταγράφονται αποθήκες του μπέη. Στους 110 ως 111 τίτλου, υπάρχουν δύο σπίτια χωρίς άλλο διευκρινιστικό στοιχείο. Στον 56^ο τίτλο υπάρχει ένα αμπέλι ενός στρέμματος

---

¹³ Υπηρέτες που φρόντιζαν τα κυνηγετικά σκυλιά.

και αξίας 400 γροσίων. Στον τελευταίο τίτλο υπάρχει ένα χάνι με τα εξαρτήματά του, που συνόρευε από τις δυο πλευρές με δρόμο και από τις άλλες με ιδιοκτησίες του Μεχμέτ Σεφίκ. Το χάνι ήταν το μοναδικό ακίνητο στο τσιφλικί που δεν ήταν ιδιοκτησία του Μεχμέτ Σεφίκ. Το κατείχαν από κοινού, οι Αβδουρραχμάν, Μουσταφά και Χαρφιγιέ που ήταν παιδιά του Σαφβέτ αγά και η αξία του υπολογίσθηκε στις 12.500 γρόσια.

Στους τίτλους ιδιοκτησίας υπάρχουν καταγεγραμμένα εκατό σπίτια κατοίκων του Γιδά, συνολικής έκτασης 240 περίπου στρεμμάτων αξίας 213.050 γροσίων. Τα σπίτια των κατοίκων ήταν χωρισμένα σε δυο κατηγορίες. Η πρώτη αφορούσε εβδομήντα σπίτια, που στα τουρκικά αρχεία προσδιορίζονται ως σπίτια «γιαρητζή». Οι κάτοικοι αυτοί καλλιεργούσαν τα χωράφια του μπέη και εφ' όσον ο τελευταίος, τους παραχωρούσε τους σπόρους, τα εργαλεία και τα ζώα δικαιούνταν το μισό της παραγωγής (μισακάρηδες) αφού πρώτα αφαιρούνταν οι φόροι. Στην περίπτωση που ο κολίγος γεωργός διέθετε ο ίδιος το σπόρο, τότε δικαιούνταν τα 2/3 της παραγωγής. Τα σπίτια των «γιαρητζή» μαζί με τα εξαρτήματά τους (στάβλοι, αχυρώνες) καταλάμβαναν έκταση 2-4 στέμματα το ένα και η αξία τους ανέρχονταν σε 213.050 γρόσια.

Η δεύτερη κατηγορία αφορούσε τριάντα σπίτια κατοίκων οι οποίοι προσδιορίζονται ως σπίτια «αϊλακτσή». Ανήκαν σε κατοίκους οι οποίοι εργάζονταν εποχιακά, συνήθως μισθώνονταν για μια μέρα. Η έκταση των σπιτιών αυτών ήταν κατά πολύ μικρότερη της έκτασης των σπιτιών «γιαρητζή» και καταλάμβαναν χώρο, μισό έως δύο στρέμματα σε αντίθεση με την άλλη κατηγορία που είχαν έκταση δύο έως τέσσερα στρέμματα¹⁴.

Στις 28 Ιανουαρίου 1898 και λόγω θανάτου του Μεχμέτ Σεφίκ πασά οι 169 τίτλοι ιδιοκτησίας του τσιφλικιού, εγγράφονται σε καινούρια τεφτέρια και μεταβιβάζονται σε δύο παιδιά του Μεχμέτ Σεφίκ.

Στον Αχμέτ Μουχσίν μπέη μεταβιβάζονται 84 τίτλοι ιδιοκτησίας. Οι 23 αφορούν εκτάσεις γης και οι 61 κτίρια, καταστήματα και σπίτια κατοίκων συνολικής έκτασης 7.707 τουρκικών στρεμμάτων και 3 αυλακιών (το αυλάκι

---

¹⁴ Η πρώτη σειρά των τεσσάρων των 112 τίτλων ιδιοκτησίας των ακινήτων του τσιφλικιού έχει ημερομηνία μεταβίβασης των τίτλων ιδιοκτησίας την 20 Ιουνίου 1875. Τα έξοδα για την σύνταξη των τίτλων ιδιοκτησίας ήταν 598 γρόσια, όσο άξιζε περίπου ένα σπίτι εποχιακού εργάτη. Το Μάρτιο του 1890 οι τίτλοι μεταφέρθηκαν σε άλλο τεφτέρι ενώ αντίγραφα των τίτλων ιδιοκτησίας έπρεπε να σταλούν στο αυτοκρατορικό κτηματολόγιο.

ισοδυναμούσε με το 1/4 του στρέμματος) συνολικής αξίας 345.760 γροσίων. Μεταξύ των κτιρίων που μεταβιβάστηκαν στον Αχμέτ Μουχσίν ήταν το «μεγάλο κονάκι» με το γυναικωνίτη, τον πύργο, τέσσερις χωριστούς στάβλους, ένα κατάστημα και «μισός τόπος μαγαζιού». Τα ανωτέρω συμπεριλαμβάνονται στον 60^ο τίτλο ιδιοκτησίας συνολικής έκτασης 5 τουρ. στρεμμάτων. Συνόρευαν δυτικά με τον 144^ο τίτλο ιδιοκτησίας της αδελφής της Αϊσέ χανούμ και από τις τρεις άλλες πλευρές με δρόμο.

Στην Αϊσέ χανούμ κόρη του Μεχμέτ Σεφίκ μεταβιβάστηκαν 85 τίτλοι ιδιοκτησίας συνολικής έκτασης 7.726 τουρ. στρεμμάτων και δύο αυλακιών από τους οποίους οι 22 αφορούσαν εκτάσεις γης και οι 63 κτίρια και σπίτια κατοίκων. Μεταξύ των κτιρίων της ιδιοκτησίας της βρίσκονταν τα δωμάτια των επιστατών με τα εξαρτήματα και «τόπος δύο στάβλων και καταστήματος και πύργου και μισού μαγαζιού». Όλα τα ανωτέρω ήταν έκτασης 18 τουρ. στρεμμάτων και αποτελούσαν τον 144^ο τίτλο ιδιοκτησίας. Τα οικήματα αυτά συνόρευαν ανατολικά με το «κονάκι του Μουχσίν μπέη» δυτικά με δρόμο, βόρεια με «Τάσο και εκκλησία» και νότια με δρόμο. Εκτός αυτών κατείχε και «δύο τόπους μπακάλικου» και ένα «τόπο καταστήματος».

Μετά το θάνατο της Αϊσέ χανούμ και αργότερα της ομοπάτριας αδελφής της Χαϊριγιέ χανούμ, σύμφωνα με το πιστοποιητικό του ιεροδικείου Θεσσαλονίκης με ημερομηνία 3 Ιουνίου 1905, οι 63 τίτλοι ιδιοκτησίας που αφορούσαν κτίσματα (αρ. εγ. 107-169) συνολικής έκτασης 204 στρεμμάτων, υπολογίσθηκαν σε δώδεκα μερίδια. Τα εννέα μερίδια μεταβιβάστηκαν στον ομοπάτριο αδελφό της, Αχμέτ Μουχσίν μπέη, το ένα μερίδιο στο σύζυγο της Χαϊριγιέ χανούμ, «ενδοξότατο Χουλουσή Μπέη» και τα δύο μερίδια στην κόρη της Χαϊριγιέ και του Χουλουσή, Χαπιτζέ Μπεζμιγιέ χανούμ. Στη συνέχεια ο Χουλουσή και η κόρη του, πούλησαν οριστικά τα τρία μερίδιά τους στον Αχμέτ Μουχσίν έναντι 1.250 γροσίων. Κατά τις ανωτέρω μεταβιβάσεις, επειδή δεν μεταβλήθηκαν οι τόποι των κτισμάτων, οι τοποθεσίες και τα όριά τους δεν καταχωρήθηκαν οι τίτλοι εκ νέου αλλά καταγράφηκε η αξία τους και το αντίτιμό τους για να καταγραφούν στους τίτλους ιδιοκτησίας, στις 28 Μαΐου 1905. οι τελικές πράξεις μεταβίβασης συντάχθηκαν και τυπικά στις 18 Οκτωβρίου 1912, ενώ στην υπ αρ. 170 εγγραφή υπήρχε η ημερομηνία 20 Οκτωβρίου 1913, που επικυρώνει τις προηγούμενες πράξεις.

Το 1875 διαπιστώνουμε, πως ο Γιδάς είχε εκατό σπίτια ιδιοκτησίας του μπέη όπου διέμεναν τουλάχιστον εκατόν πενήντα οικογένειες¹⁵. Τα εβδομήντα σπίτια ανήκαν σε κατοίκους που ασχολούνταν με τη γεωργία και την κτηνοτροφία, ενώ τα τριάντα σ' όσους εργάζονταν εποχιακά. Στην κατηγορία μπορούν να συμπεριληφθούν εργάτες ή βοσκοί, που μίσθωνε ο μπέης για τις διάφορες εργασίες στα κτήματά του και στους στάβλους του.

Τα ελάχιστα καταστήματα που αναφέρονται στο Γιδά του 1875 αποτέλεσαν τον πρώτο εμπορικό πυρήνα του χωριού, που σίγουρα εξυπηρετούσε και ανάγκες διπλανών χωριών. Αν και δεν ήταν συγκοινωνιακός κόμβος ο Γιδάς εκείνη την εποχή και απείχε από τον οδικό δρόμο τριάντα λεπτά της ώρας, εν τούτοις διατηρούσε ένα πανδοχείο περιμέτρου τριακοσίων πήχεων για τις ανάγκες των ταξιδιωτών¹⁶.

Από το 1875 και ως το θάνατο του Μεχμέτ Σεφίκ και τη διανομή το 1898 του τσιφλικιού στα παιδιά του, σημειώνεται μια αύξηση στον αριθμό των σπιτιών του Γιδά. Στους νέους τίτλους ιδιοκτησίας καταγράφονται 117 σπίτια. Στα 73 διέμεναν κάτοικοι «γιαρητζή» (το 1875 ήταν 70) και στα 44 κάτοικοι, «αϊλακτσή» (το 1875 ήταν 30). Η αξιόλογη αύξηση σημειώνεται στην κατηγορία των εργατών και επαγγελματιών.

ΤΟ ΑΓΡΟΚΤΗΜΑ ΤΟΥ ΓΙΔΑ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗ

Μια πρώτη προσπάθεια για την απαλλοτρίωση των τσιφλικιών επιχειρήθηκε από την προσωρινή κυβέρνηση της Θεσσαλονίκης τον Μάιο του 1917, πριν δηλαδή ανακύψει το πρόβλημα των προσφύγων. Τον επόμενο χρόνο, η κυβέρνηση Ελευθερίου Βενιζέλου ψήφισε τον πρώτο νόμο για τις απαλλοτριώσεις των τσιφλικιών. Από το νομό Θεσσαλονίκης πρώτα το αγροκτήματα των Νέων Μαλγάρων (Γιουντσήδες) και Γιδά ορίσθηκαν απαλλοτριωτέα «προς σχηματισμόν μικρών ιδιοκτησιών» στις 20 Φεβρουαρίου 1918¹⁷. Τον Οκτώβριο του 1922, ο νόμος 2922 αρ. 49 παρ. 2

¹⁵ Στογιόγλου ο.π., σ.σ. 73, 74, 75 όπου σε επισκοπικό κατάλογο των χωριών της επισκοπής Καμπανίας που συντάχθηκε στις 27 Δεκεμβρίου 1877 αναφέρει, πως ο Γιδάς είχε εκατόν πενήντα στέφανα, δηλαδή οικογένειες, το Νησί 75, το Νεοχώρι 75, ο Σχοινιάς 55, το Καποχώρι 54, το Νησέλι 48, ο Λουτρός 80, το Καμποχώρι 32 ενώ το Βρυσάκι 16

¹⁶ Νικολάου Σχινά, *Οδοιπορικές σημειώσεις Μακεδονίας Ηπείρου*, Εν Αθήναις 1886 σ. 204 βλ. επίσης Πίνακες οδοιπορικοί Μακεδονίας Θεσσαλίας εν Αθήναις 1878.

¹⁷ Φ.Ε.Κ. 42/1918 20-2-1918.

επεκτάθηκε και στα ήδη απαλλοτριωθέντα αγροκτήματα του Γιδά, Κάλλιανης, Βαλατάσι, Πάτελι, Άγιος Βασίλειος, Μπαλάφτσα και Πορταριά¹⁸.

Σύμφωνα με τα στοιχεία του Θωμά Κούγκα σχετικά με την ιστορία του αγροκτήματος που δημοσίευσε σε τοπικό Τύπο της Αλεξάνδρειας¹⁹ και στα οποία στηρίζεται η ιστορία του αγροκτήματος Γιδά ως τη διανομή του, η Κυβέρνηση του Δημητρίου Γούναρη (16 Μαρτίου 1921 – 3 Μαΐου 1922) απαλλοτρίωσε τα τρία πρώτα τσιφλίκια στην Ελλάδα μεταξύ αυτών και του Γιδά έκτασης 19.328 στρεμμάτων το οποίο εκτιμήθηκε στο ποσό των 400.000 δρχ.

Τον Οκτώβριο του 1921 ιδρύθηκε ο συνεταιρισμός αποκατάστασης ακτημόνων καλλιεργητών Γιδά (Σ.Α.Α.Κ.) ο οποίος αποτελέσθηκε από 113 γεωργούς συν τριάντα επίστρατους που υπηρετούσαν στο μέτωπο της Μικράς Ασίας. Ο Σ.Α.Α.Κ. εξέλεξε μια προσωρινή τριμελή επιτροπή, που αποτελούνταν από τον ιερέα π. Αντώνιο Μοσχόπουλο, το Γεώργιο Οικονομόπουλο και το Νικόλαο Μέκκα με την εντολή να συγκεντρώσει το 1/3 της αξίας του αγροκτήματος, που θα καταβάλλονταν ως προκαταβολή και το υπόλοιπο ποσό των 270.000 δρχ. θα καταβάλλονταν σε είκοσι χρόνια.

Η ανωτέρω επιτροπή κατόρθωσε να συγκεντρώσει μόνο τις εκατό χιλιάδες δραχμές, ενώ για τις υπόλοιπες τριάντα χιλιάδες, συνήψε δάνειο από το υποκατάστημα της Εθνικής Τράπεζας Θεσσαλονίκης και αυτό για λογαριασμό των τριάντα επιστράτων.

Το 1922 και μετά την επιστροφή των επιστράτων μελών του Σ.Α.Α.Κ. εκλέχθηκε η πρώτη διοίκηση του συνεταιρισμού που αποτελούνταν από τους Αθανάσιο Οικονομόπουλο πρόεδρο και μέλη τους Γρηγόριο Σάτη, Θωμά Ρεσινιώτη, Γρηγόριο Παπαμανώλη και Κωνσταντίνο Τρέβλια.

Ο Σ.Α.Α.Κ. Γιδά μη έχοντας δικό του χώρο για γραφείο χρησιμοποιούσε το νάρθηκα της εκκλησίας. Δίπλα στο σιδηροδρομικό σταθμό του Γιδά υπήρχε όμως ένα τουρκικό οίκημα που το χρησιμοποιούσε σαν αποθήκη δημητριακών, ο εβραίος Γιακό Σαρφατή από τη Βέροια. Μπροστά στον κίνδυνο να διεκδικήσει δικαίωμα κυριότητας, ο πρόεδρος του Σ.Α.Α.Κ. Γιδά Αθανάσιος Οικονομόπουλος έσπασε την πόρτα της αποθήκης και

---

¹⁸ Φ.Ε.Κ. 219/1922 2-11-1922.

¹⁹ Το χειρόγραφο αρχείο του Θωμά Α. Κούγκα, επιμ. έκδοση Δημήτρης Θ. Μπέλος, Αλεξάνδρεια 1995 σ. 18.

εγκατέστησε εκεί τα γραφεία του Σ.Α.Α.Κ.. Για την παραβίαση αυτή κρίθηκε ένοχος και φυλακίσθηκε για έξι ημέρες²⁰.

Μετά την Μικρασιατική καταστροφή και την ανταλλαγή των πληθυσμών εγκαταστάθηκαν στο Γιδά στη δυτική πλευρά του οικισμού σαράντα οικογένειες προσφύγων από τη Δυτική Θράκη. Για να αποφευχθεί ενδεχόμενη συμμετοχή στην σαράντα προσφυγικών οικογενειών στη διανομή του αγροκτήματος, τη στιγμή που το αγρόκτημα κηρύχθηκε «απαλλοτριωτέον» και τα μέλη του Σ.Α.Α.Κ. Γιδά είχαν προκαταβάλει για την εξαγορά του 130.000 δραχμές, η διοίκηση του Σ.Α.Α.Κ. με πρόεδρο τον Γρηγόριο Παπαμανώλη συνήψε το 1929 δάνειο 300.000 δραχμών από τον Εβραίο τοκιστή και έμπορο Γιακό Σαρφατή. Με το δάνειο εκείνο, το οποίο, όπως αναφέρει χαρακτηριστικά ο Θωμάς Κούγκας «εξόφλησαν ολίγοι δυνάμενοι με δημητριακά προϊόντα», εξοφλήθη έστω και δύσκολα η αξία του αγροκτήματος, χωρίς τη συμμετοχή των προσφυγικών οικογενειών και των Ηπειρωτών από το Βρυσοχώρι Ιωαννίνων (κυρίως επαγγελματίες) που από τις αρχές του 20^{ου} αιώνα είχαν εγκατασταθεί στο Γιδά.

Από το 1918 που εκδόθηκε η απόφαση απαλλοτρίωσης του αγροκτήματος, εγκαταστάθηκαν στο Γιδά, όπως προαναφέρθηκε προσφυγικές οικογένειες, «ως και σεβαστού αριθμού εξ' άλλων σημείων της χώρας»²¹. Γι' αυτό, όπως αναφέρει και ο τότε βουλευτής Ιωάννης Παπαδάκης, η περίπτωση του αγροκτήματος Γιδά: «έδει να τύχη επανεκδικάσεως, ώστε να καλύπτη την πραγματικήν αποκατάστασιν όλων των εγκατεστημένων εις Γιδά αγροτών και επαγγελματιών»²².

Δεκάδες κάτοικοι του Γιδά, πρόσφυγες, Ηπειρώτες αλλά και από άλλα σημεία της Ελλάδας με επιστολή τους προς τον τότε βουλευτή Ιωάννη Παπαδάκη με ημερομηνία 4 Σεπτεμβρίου 1930 του υπενθυμίζουν την ανάγκη επανεκδίκασης του αγροκτήματος «ίνα αναγνωριζόμενοι ως κληρούχοι και ημείς δυνηθώμεν να καλλιεργήσωμεν ολίγα στρέμματα γης και εξασφαλίσωμεν τον άρτον των οικογενειών μας, καθ' όσον με την οριστικήν διανομήν του

---

²⁰ Γιάννης Μοσχόπουλος, *Ρουμλουκιώτικα σημειώματα 1980-1988 Θεσσαλονίκη 1989*, σ. 71.

²¹ Ιωάννης Παπαδάκης – Στάικος, *Μισός αιώνας πολιτικών αγώνων και εθνικής δράσης*, Αθήνα 1974, σ. 236.

²² Ο.π., σ. 237.

αγροκτήματος Ρέσιανης (σ.σ. Βρυσακίου) όση έκτασις μας είχε δοθή προσωρινώς ήδη μας αφαιρέθη»²³.

Πράγματι και με τις προσπάθειες του ανωτέρω βουλευτή, που ομολογουμένως υπήρξε ο πρωτεργάτης των ενεργειών, η κυβέρνηση Ελευθερίου Βενιζέλου, επανεκδίκασε το 1930 την περίπτωση του αγροκτήματος Γιδά με σκοπό την αποκατάσταση όλων των κατοίκων γεωργών και επαγγελματιών. Στην οριστική διανομή που έγινε το 1931 προστέθηκαν και άλλα εξακόσια στρέμματα από το γειτονικό αγρόκτημα Καταφυγίου και τα δύο αγροκτήματα συνολικής έκτασης 19.928 στρεμμάτων διανεμήθηκαν ως εξής: Οι γεωργοί πήραν από πενήντα στέμματα σε τέσσερα τεμάχια, οι επαγγελματίες από πέντε στρέμματα και όσοι χαρακτηρίσθηκαν γεωργοεργάτες (δεν είχαν ζώα και γεωργικά εργαλεία) πήραν από είκοσι πέντε στρέμματα.

Μετά την αποξήρανση της λίμνης των Γιαννιτσών, έγινε το 1936 η διανομή των εκτάσεων της. Την ίδια χρονιά προσαρτήθηκαν στο αγρόκτημα Γιδά άλλα δύο χιλιάδες στέμματα για τη συμπλήρωση ολόκληρου του κλήρου σε όσους το 1931 χαρακτηρίσθηκαν γεωργοεργάτες και πήραν σε εκείνη τη διανομή είκοσι πέντε στρέμματα, πήραν το 1936 άλλα 12,5 στρέμματα από την περιοχή της λίμνης ώστε να εξισωθεί η διαφορά από τον κλήρο των γεωργών, διότι θεωρούσαν πως τα 12,5 στρέμματα της λίμνης ήταν το ίδιο γόνιμα όσο τα είκοσι πέντε του αγροκτήματος.

Το 1937 με τη ρυμοτομία της κωμόπολης του Γιδά δικαιώθηκαν όλοι οι κάτοικοι (γεωργοί και επαγγελματίες) από τρία στρέμματα οικοπέδου. Το 1950 έγινε δεύτερη απαλλοτρίωση 1.400 στρεμμάτων βοσκότοπων και αποκαταστάθηκαν οι νέοι ακτήμονες, ντόπιοι και ετεροδημότες από 14 στρέμματα. Τέλος, το 1962 μετά τον αναδασμό του αγροκτήματος τα τέσσερα τεμάχια του γεωργικού κλήρου συγκεντρώθηκαν σε ένα κλήρο.

---

²³ Ο.π., σ.